

היעד: כיבוש

התיירות הדיגיטלית בהתנחלויות הבלתי-חוקיות של ישראל בשטחים
הפלסטינים הכבושים

תקציר מנהלים של דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל

ינואר 2019

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גלויות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 . ת.ד. 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv
טל. 03-5250005 | Tel. פקס. 03-5250001 Fax. | www.amnesty.org.il

"כל מבקר בישראל בהחלט צריך לראות את האתר הזה. כך תקבלו פרספקטיבה טובה יותר על ישראל. מקום כיפי!"

מתוך סקירה של האתר הארכיולוגי בסוסיא המופיעה באתר TripAdvisor.

"לחוות את השלווה המדברית ולקבל טעימה מאירוח ישראלי חם"

מתוך רישום להשכרת דירה ב-Airbnb בכפר אדומים

החברות הדיגיטליות מבצעות מהפכה בעולם התיירות. במקום להזמין חופשות בדרך השגרית דרך סוכני הנסיעות, הצרכנים יכולים לעשות הכל באינטרנט. חברות כמו Airbnb; Booking.com; Expedia; TripAdvisor מציעות בחירה חסרת תקדים של מקומות שהייה נוחים, עיסוקים ואטרקציות לשעות הפנאי כמעט בכל פינה בכדור הארץ. כתוצאה מכך, החברות הללו, השולטות בתעשיית התיירות המקוונת המגלגלת מיליארדי דולרים בשנה זכו לפריחה כלכלית. לדוגמה, TripAdvisor טוענת שהאתר שברשותה צבר יותר מ-450 מיליון ביקורים בחודש בודד. דוגמה נוספת לכך, היא חברת האם של Booking.com המוערכת ביותר מ-100 מיליארד דולר.

החברות הללו מפרסמות בתי מלון, צימרים, אטרקציות וסיורים בהתנחלויות הישראליות שבשטחים הפלסטיניים הכבושים, בידיעה שהשטחים בגדה המערבית, כולל ירושלים המזרחית, כפופים לחוק ההומניטארי הבינלאומי, לפיו ההתנחלויות הישראליות אינן חוקיות. בנוסף, פעולות בסיס להקמת התנחלויות, כגון העברת אזרחי הכוח הכובש (אזרחים ישראלים) לשטח כבוש והפקעת רכוש ללא הצדקה צבאית, הינן פשעי מלחמה מובהקים לפי אמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי.

החברות הללו אף יודעות כי האו"ם וארגונים עצמאיים בינלאומיים רבים, לרבות אמנסטי אינטרנשיונל וארגונים פלסטיניים וישראליים, תיעדו במשך שנים רבות את המדיניות הישראלית לפיתוח, הרחבה ושמירה על ההתנחלויות - מדיניות שהיא מפלה באופן אינהרנטי ועומדת מאחורי טווח רחב ביותר של הפרות זכויות אדם. כל הערכת סיכונים ראשונית של החברות הללו הייתה מעלה שכל פעילות עסקית בהתנחלויות תתרום באופן בלתי נמנע לתחזוקתו של מצב בלתי חוקי, ושל משטר שהוא באופן אינהרנטי מפלה ומפר את זכויות האדם של הפלסטינים.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O. Box 5239, 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv

טל. 03-5250005 | פקס 03-5250001 | www.amnesty.org.il | פקס 03-5250001

כל ארבע החברות מתיימרות לפעול לפי ערכים אתיים גבוהים ולכבד את שלטון החוק, אבל לא נראה שאף אחד מהסטנדרטים הללו משפיע בצורה כלשהי על החלטתן של החברות ביחס לפרסום עסקים בהתנחלויות. בבחירתן לעשות עסקים בהתנחלויות כל ארבע החברות תורמות ומרוויחות מתחזוקת, פיתוח והתרחבות ההתנחלויות הבלתי חוקיות, דבר שעשוי להיחשב כפשע מלחמה תחת החוק הפלילי הבינלאומי. כמו כן, הן תורמות להפרות של חוקי זכויות האדם ופועלות בסתירה ישירה של המדיניות התאגידית של החברות עצמן. קידום ההתנחלויות הישראליות בשטחים הכבושים כיעדים תיירותיים תורם גם לאפקט ה"נורמליזציה" והלגיטימציה הציבורית של מה שמוכר בחוק הבינלאומי כמצב בלתי חוקי.

הקמפיין של אמנסטי אינטרנשיונל

מאז יוני 2017, בשנת היובל לכיבוש הישראלי של השטחים הפלסטיניים ולתחילת מפעל ההתנחלויות הבלתי חוקי של ישראל, תנועת אמנסטי אינטרנשיונל פועלת לקידום מדיניות של ממשלות ומדינות שימנעו מחברות שבשטחן לסחור ולפעול בהתנחלויות הישראליות שבשטחים הכבושים. כמו כן, תנועת אמנסטי אינטרנשיונל מקדמת חקיקה ויישום תקנות במטרה למנוע יבוא סחורות מההתנחלויות לשווקים שבמדינות העולם. כחלק מהקמפיין, אמנסטי מתמקדת כעת בתעשיית התיירות הדיגיטלית.

בשנה החולפת בחנו חוקרי אמנסטי את הדרכים שבהן ארבע החברות הגדולות בתחום התיירות הדיגיטלית משתתפות בתוכנית הישראלית לקידום התיירות בהתנחלויות ובכך מסייעות לקיימן, לפתח אותם ולהרחיב אותן. על מנת לבחון את תרומתן הישירה או העקיפה של חברות התיירות הדיגיטליות להפרת זכויות האדם בשטחים הכבושים, ביקרו חוקרי אמנסטי אינטרנשיונל בחמש קהילות פלסטיניות שונות, לפחות שני ביקורים בין פברואר לאוקטובר 2018. הקהילות הללו נבחרו בשל סמיכותן להתנחלויות ישראליות שלתיירות בהן יש חשיבות רבה. כדי להבין את הלך הרוח המקומי ואת התחושות העולות בקרב הקהילות הפלסטיניות השונות, פגשו החוקרים פעילי זכויות אדם ותושבים אחרים בכל קהילה.

ההתנחלויות הישראליות בגדה המערבית

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv
טל. 03-5250005 | פקס 03-5250001 | www.amnesty.org.il | Tel. פקס.

בנוסף לשלושת מיליון הפלסטינים, מתגוררים בגדה המערבית כ-600,000 מתנחלים, מהם כ-200 אלף חיים בירושלים המזרחית הכבושה. ישראל כבשה את הגדה המערבית ואת רצועת עזה במהלך מלחמת ששת הימים עם שכנותיה הערביות ב-1967. אלו הם השטחים הפלסטיניים הכבושים. מאז 1967, ממשלת ישראל מקדמת את הרחבתן של ההתנחלויות בשטחים הפלסטינים הכבושים. כיום קיימות כ-250 התנחלויות.

רב המדינות והגופים הבינלאומיים כבר מכירים בכך שההתנחלויות הישראליות אינן חוקיות על פי המשפט הבינלאומי. בעבר, הצהיר האיחוד האירופי כי "בניית ההתנחלויות שבשטחים הפלסטינים הכבושים, הכוללים את מזרח ירושלים, אינה חוקית על פי המשפט הבינלאומי, מהווה מכשול לשלום ומאיימת להפוך את פתרון שתי המדינות לבלתי אפשרי". ההתנחלויות אף נידונו כבלתי חוקיות במועצת ביטחון רבות של האו"ם, האחרונה בדצמבר 2016.

למרות ההכרה הרחבה באי-חוקיותן של ההתנחלויות, ממשיכה ישראל להתעלם בבטות מהחוק הבינלאומי, ומקימה אלפי יחידות דיור חדשות המיועדות להתנחלויות נוספות. אזרחים פלסטינים ממשיכים להיות נתונים לעקירה בכפייה, להחרמת אדמתם ומשאבי הטבע שלהם, להריסת בתיהם, רכושם ותשתיותיהם ולמגבלות על תנועתם. לדבר יש השפעה הרסנית על זכויות הפלסטינים לרמת חיים נאותה, לעבודה, לדיור, לבריאות, חופש תנועה וחינוך וגרם לפגיעה קשה בכלכלה הפלסטינית.

משלחת עצמאית לבדיקת המציאות בשטחים הכבושים, אשר נשלחה מטעם מועצת זכויות האדם של האו"ם במטרה לחקור את השלכות הכיבוש ומצב זכויות האדם בהתנחלויות שבשטחים הכבושים כבר ב-2013, מצאה כי תעשיית הסחר בשטחים הכבושים מתעצמת, מנציחה את הכיבוש ומוסיפה למצב זכויות האדם הרועע ממילא. יתרה מזו, דו"ח התקדמות, שפורסם בשנת 2018, ציין כי הפעילות התיירותית שבשטחים הכבושים "מנציחה את קיום ההתנחלויות" ו"תורמות לרווחת ההתנחלויות".

תעשיית התיירות של ההתנחלויות

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גלויות 32 ב' תל-אביב | 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv . ת.ד. 085239
טל. 03-5250005 | פקס 03-5250001 | www.amnesty.org.il . Tel. פקס.

ישראל מעניקה שלל תמריצים לעסקים במבחר נרחב של מגזרים שפועלים בהתנחלויות, כחלק ממדיניותה לסייע להתנחלויות להתקיים ולהתרחב. במסגרת מדיניות זו, ישראל הגבירה את תמיכתה בתעשיית התיירות הקשורה להתנחלויות בשנים האחרונות. היא הקצתה משאבים כלכליים ניכרים לפיתוח אטרקציות תיירותיות ותשתיות. המדיניות הישראלית לפיתוח תעשיית התיירות המבוססת בהתנחלויות ובסביבתן באה בשעה שהמדינה נהנית משגשוג לפי המספרים. בשנת 2018, ביקרו יותר מארבעה מיליון בני אדם בישראל - מספר שיא של כל הזמנים. צמיחה זו הביאה הטבות כלכליות גם לישראל וגם לעסקים הפועלים בשטחים הכבושים. זאת משום שרוב המבקרים הזרים בישראל נכנסים גם לשטחים הפלסטיניים הכבושים, מבקרים במוקדי התיירות הגדולים, כגון עיר דוד בירושלים ובים המלח. אפילו התנחלויות קטנות זוכות למספר גדול של מבקרים.

בנוסף לרווח הכלכלי, לממשלת ישראל יש סיבות פוליטיות ואידיאולוגיות לפיתוח תעשיית התיירות בגדה המערבית. קבוצות מתנחלים שבהן ממשלת ישראל תומכת מדגישות את הקשר ההיסטורי של העם היהודי לאזור. ישראל הקימה רבות מההתנחלויות בסמוך לאתרים ארכיאולוגיים כדי ליצור קשר בוטה בין מדינת ישראל המודרנית לבין ההיסטוריה היהודית. במקביל, ישראל מקטינה או מתעלמת מחשיבות או משמעות תקופות לא יהודיות באתרים ארכיאולוגיים והיסטוריים. כמו כן, הגדרת אתרים מסוימים כמיועדים לתיירות מנוצלת על ידי ממשלת ישראל כדי להצדיק השתלטות על אדמות פלסטיניות ועל בתים. הדבר מוביל לעקירה בכוח של תושבים ולמגבלה על יכולתם של תושבים פלסטינים להקים או להרחיב את בתיהם, או להשתמש באדמתם למטרות חקלאיות.

ההתנחלויות ואחריות מדינות שליטות

כל המדינות החברות באמנת ז'נבה הרביעית, קבוצה אשר כוללת גם את מדינת ישראל ואת שותפותיה הכלכליות

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גלויות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.
טל. 03-5250005 | פקס 03-5250001 | www.amnesty.org.il | פקס

העיקריות, מחויבות "להבטיח את כיבוד" האמנה. הדבר כולל נקיטת צעדים לאכוף את הציות לאמנה על אלו הכפופים לריבונותה של המדינה והנמצאים בשטח השיפוט שלה. מפעל ההתנחלויות של ישראל כולל הפרות חמורות של נורמות תקיפות, מה שמעורר את חובתייהן הנוספות של כל המדינות החברות באמנה. חובות אלו הן: החובה "לשתף פעולה על מנת לשים סוף באמצעים חוקיים" הפרות חמורות; החובה שלא "להכיר כחוקי" במצבים שנוצרו כתוצאה מהפרות שכאלו; והחובה שלא "לסייע או לעזור בשימור המצב".

ההשלכות של הדברים הללו ברורות: אסור למדינות לקדם, לתמוך או לאפשר לישויות עסקיות שבשטחן או שמטיהן נמצאים בשטח השיפוט שלהן לנהל עסקים עם ההתנחלויות או עם גורמים מתנחליים. כל פעולה שכזו מתדלקת את הכלכלה בהתנחלויות מה שמאפשר את המשך קיומן והתרחבותן.

באותה המידה, מדינות חייבות לאסור או לפקח על פעילויות בשטחי השיפוט שלהן אשר נועדו לתמוך, לקדם או לתדלק את כלכלת ההתנחלויות. אי פעולה על מנת לאסור או לפקח על פעילויות שכאלו כשמדינה מחוייבת לעשות זאת ברמה החוקית וברמה המעשית, מנוגדת למחוייבויותיה תחת החוק הבינלאומי.

החובה להגן על זכויות האדם מחוץ לגבולות המדינה

בנוסף לחובה של מדינות להבטיח את כיבוד זכויותיהם של בני אדם המוגנים במצבי סכסוך, למדינות שלישיות יש את החובה להגן על זכויות האדם של אותם בני אדם מפני הפרות אפשריות על ידי גורמים תאגידיים בכל מקום שבהן יש להן שליטה רגולטורית. גופים רבים של האו"ם, לרבות הוועדה לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, השייכת למועצת זכויות האדם של האו"ם, אישרו את חובתן האקס-טריטוריאלית של מדינות למנוע ולטפל בהפרות של זכויות אדם המתרחשות מחוץ לגבולותיהן כתוצאה מפעילויות של ישויות עסקיות שעליהם אותן מדינות יכולות לשלוט. מסמך העקרונות המנחים של האו"ם בנוגע לעסקים ולזכויות האדם מתייחס באופן ספציפי להשלכות חובות המדינות ביחס לעסקים הפועלים באזורי סכסוך. בין האמצעים המומלצים, על מדינות להבטיח ש"המדיניות, החקיקה, התקנות ואמצעי האכיפה יהיו יעילים בטיפול בסיכון של עסקים המעורבים בהפרות חמורות של זכויות האדם".

באופן תמציתי, מחוייבויותיהן האקס-טריטוריאליות של מדינות דורשות שהן ינקטו צעדים שימנעו מחברות הפועלות, רשומות או שמטיהן פועלים בשטח השיפוט שלהן, מלגרום להפרות זכויות אדם או מלתרום להפרות שכאלה, במדינות אחרות. בהקשר של ההתנחלויות הישראליות, חובות אלו כוללות את הפיקוח על פעילויות של

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.

טל. 03-5250005 | פקס 03-5250001 | www.amnesty.org.il

חברות על מנת להבטיח שהן אינן גורמות או תורמות להפרות זכויות האדם של האוכלוסייה הפלסטינית. נכון לעכשיו, אף מדינה שלישית איננה ממלאת את המחוייבויות הללו ביחס להתנחלויות הבלתי חוקיות של ישראל בשטחים הכבושים. לצד גינוי ההתנחלויות, רוב המדינות אינן מצליחות לפעול באופן ממוקד ויעיל על מנת לפקח על חברות או על פעילויותיהן שעליהן יש להן שליטה, על מנת למנוע מהן לתדלק את כלכלת ההתנחלויות. משמעות כשל זה, באי פעולה רגולטורית שתאסור על פעילויות שכאלה, מדינות מאפשרות בידועין לעסקים לפעול באופן שמסייע לשמור על מצב בלתי חוקי והן, לפיכך, פועלות באופן שמפר את התחייבויותיהן הבינלאומיות.

צעד חשוב לקראת אחריות: מאגר המידע של האו"ם

במרץ 2016, קיבלה מועצת זכויות האדם של האו"ם החלטה הדורשת ממשד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם (OHCHR) ליצור מסד נתונים של כל המפעלים העסקיים המעורבים בפעילויות אשר "מעלים חששות ספציפיים להפרת זכויות אדם", כפי שצוין בדו"ח.

מטרת מאגר המידע של האו"ם נועדה, בין היתר, לסייע למדינות המקיימות פעילויות הקשורות להתנחלויות באמצעות חברות הנמצאות בשטחן או תחת תחום שיפוטן – לכבד זכויות אדם.

בינואר 2018, פרסם משרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם דו"ח התקדמות המתאר את הצעדים שננקטו לקראת יצירת מאגר המידע של האו"ם. אם חברות התיירות הדיגיטליות ומתן השירותים המקוונים למתנחלים לא יזכו לטיפול בהזדמנות הראשונה באמצעות מסד הנתונים המרוכז של האו"ם, תנועת אמנסטי אינטרנשיונל תנקוט בצעדים ותעודד את משרד נציב העליון של האו"ם לזכויות אדם לשקול לכלול אותן בהמשך.

אחריות תאגידית על פי סטנדרטים בינלאומיים:

עקרונות ההנחיה של האו"ם בנושא המסחר וזכויות האדם מבהירים כי על החברות המסחריות מוטלת האחריות לכבד את המשפט ההומניטארי הבינלאומי. בנוסף, העקרונות קובעים כי לחברות יש אחריות לכבד את כל זכויות האדם המוכרות בעולם, בכל מקום שבו הן פועלות ברחבי העולם. האחריות לכיבוד

זכויות האדם מחייבת את החברות "להימנע מגרימה או מפגיעה בזכויות אדם באמצעות ההשפעות השליליות שנוצרות על ידי פעילותן, תוך כדי התמודדות עם השפעות כאלו בעת התרחשותן". אם החברה מזהה ויודעת שהיא גורמת או תורמת להפרת זכויות אדם, וכי לא ניתן למנוע זאת, דרך הפעולה היחידה שצריכה להינקט היא אי-ביצוע הפעילויות הרלוונטיות.

חברות המרוויחות מתיירות בהתנחלויות הבלתי-חוקיות:

חברות כמו: Airbnb, Booking.com, Expedia ו-TripAdvisor שותפות לפעילות עסקית עם שחקני התנחלויות. חברות התיירות הדיגיטליות הללו מחייבות את המארחים או את הלקוחות בתשלום בעת ביצוע ההזמנה, ולכן הן מפיקות רווח ישיר מפעילויות אלה. החברות אף נהנות מניצול הקרקעות הפלסטיניות הבלתי-חוקיות וממשאבי הטבע האחרים. כדי להגדיל את כמות ההזמנות, הרישומים הרבים באתרי החברות סוקרים את איזורי ההתנחלויות ומתגאים בקרבנותם לאיזורי נוי טבעי בשטחים הכבושים, כגון: ים המלח, שמורות הטבע והמדבר ועוד. באמצעות הרישום וקידום הפעילויות והאטרקציות בטבע, החברות הדיגיטליות מגדילות את אטרקטיביות הרישומים ומבטיחות מספר רב יותר של תיירים. בסופו של דבר, החברות נהנות מהניצול הבלתי-חוקי של משאבי הטבע הפלסטיניים.

חברות התיירות הדיגיטליות תורמות להפרת זכויות של קהילות פלסטיניות ספציפיות:

על מנת לבחון כיצד חברות התיירות הדיגיטליות תורמות באופן ישיר או עקיף להפרת זכויות אדם של הקבוצות הספציפיות, ביקרו חוקרים מאמנסטי אינטרנשיונל בחמש התנחלויות ובשכונות פלסטיניות הנמצאות בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים, לפחות בשתי הזדמנויות שונות בכל חודש בין פברואר לאוקטובר 2018. המיקומים נבחרו בשל חשיבותם התיירותית להתנחלויות. כדי להבין את התחושות העולות מהקהילות הפלסטיניות, ראיינו החוקרים פעילי זכויות האדם ותושבים אחרים בכל אחד מן המקומות.

מקרי הבוחן (case studies):

מקרה 1: כפר אדומים - חאן אל-אחמר

בזמן הכתיבה, TripAdvisor, Airbnb, Booking.com, Expedia, כולן סיפקו רישומים לחופשות ומחנות קמפינג ב או ליד התנחלות כפר אדומים, כ-10 ק"מ מזרחית לירושלים. TripAdvisor פרסמה גם פארק לאומי, מוזיאון, סיור במדבר ואטרקציה בנושא תנ"ך בשטח בקרבת מקום. ההתפתחות וההרחבה של ההתנחלות ושל אטרקציות אלה השפיעה לרעה על זכויות האדם הרבות של הקהילה הבדואית השכנה ח'אן אל-אחמר, שאיבדה את הגישה לאדמות מרעה, ונמצאת תחת לחץ לעזוב את האזור במשך שנים, תחת האיום להריסת בתיהם. זכויות אלה כוללות את הזכות לדיור הולם, הזכות להימנע מפינוי כפוי והזכות לרמת חיים נאותה, כמו גם זכויותיהם כעם ילידי ההתפתחות כלכלית חופשית, ולהשתמש וליהנות מאדמותיהם ומשאביהם.

מקרה 2: שילה - קריות / ג'אלוד

בעת כתיבת שורות אלה פורסמו תחת Airbnb חמישה נכסים בהתנחלות שילה, וכן בהתנחלויות הסמוכות בחלק הצפוני של הגדה המערבית. Booking.com פרסמה נכס אחד, וכן אתר תיירות ארכיאולוגי ומרכז ביקור, המנהלים על ידי מתנחלים משילה, כמו גם מדריכי טיולים אשר לוקחים אנשים לאתר. להקמת ההתנחלויות ולהרחבתן יש השפעה מזיקה על זכויות האדם של תושבי הכפרים הפלסטיניים הסמוכים, קריית וג'אלוד. התושבים איבדו את הגישה לאדמות חקלאיות ולכביש הראשי המוביל לבתיהם. לעתים קרובות הם נתקלים במתנחלים. זכויות האדם שהופרו כוללות את הזכויות לשלמות גופנית, לרמת חיים נאותה ומזון, לבריאות, לחינוך ולחופש תנועה.

"אנשים עוזבים את הכפר עכשיו כי אנחנו מבודדים. אנשים רבים מכרו את אדמותיהם ואת בתיהם ועברו לרמאללה. הכפר לא ממוקם יותר ליד הכביש הראשי, כך שאף אחד לא יבוא לכאן, אלא אם כן יש לו סיבה. חנויות רבות נסגרו לאחרונה כי לא עבדו כמו שצריך", אמר בשאר אל-קרייטי, תושב קריות.

מקרה 3: סוסיא - ח'רבת סוסיא

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.
טל. 03-5250005 | פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il | טל. פקס.

Airbnb פרסמה נכס אחד בהתנחלות סוסיא שבדרום הגדה המערבית. TripAdvisor פרסמו ייקב ביישוב, וכן אתר ארכיטולוגי ואטרקציות מבקרים המנהלים על ידי מתנחלים. ישראל גירשה בכוח את תושבי ח'רבת סוסיא הפלסטינים כדי לפנות מקום לאטרקציות תיירותיות, ובניית ההתנחלות גרמה להם לאבד את הגישה לאדמות חקלאיות. תושבי ח'רבת סוסיא חיים תחת איום מתמיד של הריסת בתיהם. זכויות האדם שנפגעו כוללות את הזכויות לשלמות פיזית, לפרטיות, לדיור נאות, להימנעות מפינוי כפוי, למים, לתברואה ולרמת חיים ומזון נאותה.

"בלילה דחפור יכול לבוא ולהרוס הכל. ילדים כאן חיים בפחד", אמרה פטימה נוואג'ה, תושבת ח'רבת סוסיא.

מקרה 4: עיר דוד - סילוואן

TripAdvisor שימשה כסוכנת נסיעות עבור עיר דוד - אתר תיירות פופולרי השוכן בסילוואן, שכונה פלסטינית במזרח ירושלים הכבושה. המקום מנוהל על ידי ארגון בשם אלעד (אל עיר דוד (אלעד"ד)), הנתמכת על ידי ממשלת ישראל ובעבר העבירה מתנחלים ישראלים לאזור. לדברי דוברת הקבוצה, אלעד"ד רוצה "לייהד" את מזרח ירושלים. מאות תושבים פלסטינים מאוימים בפינוי כפוי, בזמן שאלעד"ד מתכננת להרחיב את עיר דוד ולכלול בה מגורים למתנחלים נוספים. זכויות האדם שהופרו כוללות את הזכות לדיור הולם ולרמת חיים נאותה.

מקרה 5: חברון

בעת כתיבת שורות אלה פרסמו TripAdvisor סיור מודרך, המנוהל על ידי מתנחלים, בהתנחלויות ישראליות במרכז חברון, עיר המחולקת לאזורים ישראלים ופלסטינים. כמו כן פורסם מוזיאון המנוהל בידי מתנחלים. Airbnb פרסמו נכס בהתנחלות. ההתנחלויות של חברון הן הגורם העיקרי למגוון רחב של הפרות זכויות אדם שנגרמו

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניבוץ גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 ת.ד. 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv

טל. 03-5250005 | Tel. פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il

לאוכלוסייה הפלסטינית בעיר, לרבות הזכויות לביטחון האדם, לבריאות, לחופש תנועה, לחוסר אפליה, לפרטיות, לחיי משפחה ולהליך הוגן.

מידע מוטעה על אתרים:

הכישלון לגלות במדויק את מיקומם של נכסי ההתיישבות ושל האטרקציות מחריף את תרומת החברות להפרת של המשפט ההומניטארי הבינלאומי.

כל אחת מהחברות נכשלת בהתייחסות מדויקת ועקבית למיקום הנכסים, ובמקרים רבים מתארת אותן כמצויות בישראל. Airbnb מספקת את המידע הכי פחות מדויק - אף אחד מהמארחים לא תייג את נכסיו כממוקמים בהתנחלויות בשטחים הפלסטיניים הכבושים למרות שזה המקום שבו הם נמצאים. מאז אוקטובר 2018 החלו Expedia Booking.com לתייג נכסים מסוימים ביישובים ישראליים, אך לא את אלו שבמזרח ירושלים. התיאורים הגיאוגרפיים של TripAdvisor אינם עקביים אף הם. הם רשמו שמספר אטרקציות ממוקמות ב"שטחים הפלסטיניים", אבל זהו תיאור חלקי, שכן החברה אינה מבהירה שהם נמצאים בתוך ההתנחלויות שבשטחים הפלסטיניים הכבושים. במקרים אחרים, TripAdvisor תיארו את ההתנחלויות כבתוך שטח ישראל. אתרי האינטרנט מבטיחים מספר גדול יותר של מבקרים מאשר הכמות שהייתה אם מבקרים אלה ידעו את המיקום המדויק של הנכס או האטרקציה שהם הזמינו.

תשובות בלתי מספקות מהחברות:

אמנסטי אינטרנשיונל סיפקה לארבעת החברות הדיגיטליות המצויינות בדו"ח זה הזדמנות להגיב על ממצאינו, כמו גם לענות על שורה של שאלות. בעת כתיבת שורות אלה, שתי חברות, Airbnb ו-TripAdvisor, לא השיבו. לא Expedia ולא Booking.com התייחסו לממצאים של הארגון או לשאלות ישירות. בתגובותיהם הקצרות נראה כי הם אינם מחויבים להפסיק את הפעילות העסקית בהתנחלויות. ארגון אמנסטי אינטרנשיונל מאוכזב מאוד מכישלונן של חברות אלו לטפל באחריותן לכבד את המשפט ההומניטארי הבינלאומי ואת זכויות האדם ולתת מענה הולם לדאגותינו בעניין זה. הודעת Airbnb על הפסקת הפרסום בהתנחלויות בגדה המערבית (למעט ירושלים המזרחית) היא מבורכת, אך היא רק צעד ראשון. על החברה ליישם את ההכרזה, לשקף את מחויבותה

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.

טל. | 03-5250005 Tel. פקס. | 03-5250001 Fax. | www.amnesty.org.il

במדיניות ציבורית מתוקנת, ולתקן את הפגיעה לה תרמה. Airbnb חייבת גם להרחיב את מחויבותה להתנחלויות הישראליות במזרח ירושלים.

מסקנות והמלצות:

על ממשלות ברחבי העולם לפעול על מנת למיתון החברות או הפעילויות שעליהן יש להן שליטה על מנת למנוע מהן לתדלק את כלכלת ההתנחלויות, וכך גם לקיים את מפעל ההתנחלות הבלתי חוקי. הכישלון לעשות זאת וההתעלמות הופכת אותן לשותפות במפעל זה. בהקשר הספציפי של פעילות התיירות המוצגת בדו"ח זה, על הממשלות לנקוט בפעולות רגולטוריות כדי להבטיח שחברות התיירות הדיגיטליות, לרבות Airbnb, Booking.com, Expedia, ו-TripAdvisor, לא יציעו את שירותיהן למתנחלים ישראלים ולא יקדמו את שירותי התיירות של המתנחלים בשטחים הפלסטיניים הכבושים. על מנת לעמוד בהתחייבותן לקיים את המשפט ההומניטארי הבינלאומי ולכבד את זכויות האדם, Airbnb, Booking.com, Expedia ו-TripAdvisor חייבות להפסיק לפרסם מקומות לינה, פעילויות ואטרקציות לתיירים הממוקמות בהתנחלויות או המנוהלות על ידי מתנחלים בשטחים הכבושים, כולל מזרח ירושלים.

המלצות לממשלת ישראל:

להפסיק מיד את כל פעילות ההתנחלויות כצעד ראשון לפירוק כל ההתנחלויות הישראליות והתשתיות הקשורות בשטחים הפלסטיניים הכבושים ולהעביר אזרחים ישראלים המתגוררים בהתנחלויות מחוץ לשטחים הכבושים.

לעצור מיד את הרס הקרקע, הבתים והנכסים האחרים שאינם הכרח צבאי מוחלט.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גלויות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.
טל. 03-5250005 | פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il

לבטל את כל ההוראות להריסת בתים בלתי מורשים בשטחים הפלסטיניים הכבושים ולהטיל מיד את האחריות על מדיניות התכנון והבנייה בשטחים הפלסטיניים הכבושים עם הקהילות הפלסטיניות המקומיות.

מתן מענה יעיל לכל אלה שתכולתם נהרסה תוך הפרה של המשפט ההומניטארי הבינלאומי ושל אמנת זכויות האדם המגנים על פינויים בכוח. זה אמור לכלול תמיכה לאלו שנפגעו בבנייה מחדש של רכושם באותו מקום כפי שהיה לפני שהוא נהרס.

להבטיח שהכוחות הישראליים יגנו על אזרחים פלסטינים ועל רכושם מפני אלימות של מתנחלים.

להבטיח חקירה נאותה של הפרות זכויות האדם לכאורה על ידי כוחות ישראליים ולהעמיד לדין במשפטים הוגנים כל מי שנמצא אחראי.

להבטיח לפלסטינים גישה חופשית לאדמותיהם החקלאיות ללא חסימות ולהסיר הגבלות תנועה שיאפשרו לפלסטינים חופש תנועה בתוך השטחים הכבושים.

להבטיח לאוכלוסייה הפלסטינית גישה לאספקת מים מספקת, בטוחה וסדירה, כדי לספק את צרכיהם האישיים והמקומיים ואת התפתחותם הכלכלית, כולל פיתוח הפעילות התעשייתית והחקלאית שלהם ופעילויות אחרות.

לאפשר, בניית תשתיות מים ותברואה כדי להבטיח לפלסטינים גישה פיזית למים, ולמנוע פגיעה במשאבי המים.

המלצות למדינות אחרות (מדינות שלישיות):

לייסד רפורמות משפטיות ומדיניות המחייבות חברות הממוקמות או פועלות בשטחן לכבד את כללי המשפט ההומניטארי הבינלאומי במצבים של עימות מזוין וכיבוש.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.

טל. 03-5250005 | פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il | טל. פקס.

רפורמות משפטיות ומדיניות חוק המחייבות חברות הממוקמות בשטחן לכבד זכויות אדם בכל מקום בעולם שבו הן פועלות.

לאסור את ההקצאה או ההקלה, לרבות באמצעות פלטפורמות דיגיטליות, של שירותי תיירות, כולל לינה בחופשה, פעילויות ואטרקציות, בהתנחלויות בלתי חוקיות או במתנחלים בשטחים.

לנקוט בפעולות רגולטוריות כדי למנוע מחברות תיירות, לרבות חברות תיירות דיגיטליות הממוקמות או פועלות בשטחן מתן שירותים בתחום תיירות בהתיישבות ישראלית בלתי חוקית.

לתמוך במאגר המידע של האו"ם ובעבודתה - OHCHR כדי לעבד ולעדכן באופן שוטף את מסד הנתונים של האו"ם ככלי הכרחי ומידתי לקידום שקיפות רבה יותר, אחריות וכבוד למשפט הבינלאומי על ידי מדינות ועסקים כאחד.

המלצות לממשלת ארה"ב:

יש לנקוט בפעולות רגולטוריות על מנת למנוע מחברות אמריקאיות כגון Airbnb, Booking.com, Expedia ו-Travelk לספק או להקל על אספקת שירותי תיירות באמצעות פעילויותיהם או סניפיהם, חברות בנות וחברות מסונפות, בהתנחלויות בלתי חוקיות או במתנחלים בשטחים הפלסטיניים הכבושים.

המלצות לממשלת אירלנד:

יש לנקוט בפעולות רגולטוריות כדי למנוע מחברות המבוססות באירלנד, כגון Airbnb Ireland (המטפלת בכל עסקי Airbnb מחוץ לארה"ב, סין ויפן) ממתן שירותי תיירות, כולל לינה, פעילויות ואטרקציות, בהתנחלויות בלתי חוקיות בשטחים הפלסטיניים הכבושים.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גלויות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.
טל. 03-5250005 | פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il

המלצה לממשלת הולנד:

יש לנקוט בצעדים רגולטוריים כדי למנוע מחברות המבוססות הולנד, כגון Booking.com, ממתן שירותי תיירות, כולל לינה, פעילויות ואטרקציות, בהתנחלויות בלתי חוקיות בשטחים הפלסטיניים הכבושים.

המלצות ל **BOOKING.COM, Expedia, TRIPADVISOR** וחברות תיירות דיגיטליות אחרות:

לאמץ מדיניות תקיפה, שצריכה להיות זמינה לציבור, המתחייבת לא לרשום או לקדם בכל דרך אחרת נכסים, פעילויות או אטרקציות בהתנחלויות בלתי חוקיות או המנוהלות על ידי מתנחלים בשטחים הכבושים.

לאמץ נהלים נאותים, כגון תהליכי מיון והבחנה חזקים, כדי להבטיח יישום יעיל ועקבי של מדיניות זו בפועל ולחשוף פרטים של אמצעים אלה, יישומם ותוצאותיהם.

להפסיק כל רישום נוכחי של נכסים, פעילויות ואטרקציות הממוקמות בהתנחלויות בלתי חוקיות או מנוהלות על ידי מתנחלים בשטחים הפלסטיניים הכבושים ולספק הסבר ציבורי ברור על הסיבות לפעולה זו.

להושיט יד אל בעלי הנכסים ובעלי העסקים הפלסטיניים ולעזור לקדם את שירותי התיירות שלהם.

בניית יכולתם של ארגונים, עסקים ויחידים פלסטיניים להקים ולפתח את שירותי התיירות שלהם ואת הפוטנציאל התיירותי של השטחים הפלסטיניים הכבושים.

לכמת את כמות הרווחים ההיסטורית של רישומי מגורים בהתיישבויות ולהקצות את הסכום המקביל לארגונים פלסטינים הפועלים למתן שירותים לפלסטינים החיים תחת כיבוש.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.

טל. 03-5250005 | פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il | Tel. פקס.

דיווחים פומביים על מצב זכויות האדם ותהליכי קידום הזכויות ולספק פרטים על אופן יישום הלכה למעשה, לרבות באופן ספציפי בקשר עם הפעילות בישראל ובשטחים הכבושים.

המלצות ל- AIRBNB:

לספק מסגרת זמן ליישום ההצהרה ב-19 בנובמבר 2018 כי יסירו רישומים בהתנחלויות בלתי חוקיות בגדה המערבית הכבושה.

להרחיב את מחויבותם להסרת רישומים בהתנחלויות ישראליות במזרח ירושלים הכבושה.

להבהיר באופן פומבי שהחלטתם להסיר את הרישומים בהתנחלויות הישראליות הבלתי חוקיות מתבססת על אי חוקיותן של ההתנחלויות על פי המשפט הבינלאומי ועל הפרת זכויות האדם הנובעות מהן.

לאמץ מדיניות תקיפה, שצריכה להיות זמינה לציבור, המתחייבת לא לרשום או לקדם בכל דרך אחרת נכסים, פעילויות או אטרקציות בהתנחלויות בלתי חוקיות או המנוהלות על ידי מתנחלים בשטחים הכבושים.

לאמץ נהלים נאותים, כגון תהליכי מיון והבחנה חזקים, כדי להבטיח יישום יעיל ועקבי של מדיניות זו בפועל ולחשוף פרטים של אמצעים אלה, יישומם ותוצאותיהם.

להושיט יד אל בעלי הנכסים ובעלי העסקים הפלסטיניים ולעזור לקדם את שירותי התיירות שלהם.

בניית יכולתם של ארגונים, עסקים ויחידים פלסטיניים להקים ולפתח את שירותי התיירות שלהם ואת הפוטנציאל התיירותי של השטחים הפלסטיניים הכבושים.

לכמת את כמות הרווחים ההיסטורית של רישומי מגורים בהתיישבויות ולהקצות את הסכום המקביל לארגונים פלסטיניים הפועלים למתן שירותים לפלסטינים החיים תחת כיבוש.

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קבוץ גליות 32 ב' תל-אביב | P.O. Box 5239, 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv

טל. 03-5250005 | פקס. 03-5250001 | www.amnesty.org.il | Tel. פקס.

דיווחים פומביים על מצב זכויות האדם שלהם ותהליכי קידום הזכויות ולספק פרטים על אופן יישום הלכה למעשה, לרבות באופן ספציפי בקשר עם הפעילות בישראל ובשטחים הכבושים.

המלצות למשרד הנציב העליון של האו"ם לזכויות האדם:

לפרסם את מאגר המידע של עסקים הפועלים ב או עם התנחלויות ישראליות בלתי חוקיות, כפי שנדרש על ידי מועצת זכויות האדם בהחלטה 36/31 במרץ 2016, בהקדם האפשרי ולאחר מכן לעדכן אותו באופן שוטף.

במידה שלא טיפלו בגרסאות קודמות של מאגר המידע של האו"ם, לשקול לבחון את האספקה או ההקלה על שירותי התיירות בהתנחלויות או בשטחים הפלסטיניים הכבושים, לרבות באמצעות פלטפורמות מקוונות, להכללה אפשרית בעדכונים נוספים של מאגר המידע של האו"ם, עם הליך הוגן.

יש להעריך את ההתנהלות של Airbnb, Booking.com, Expedia ו-Travelbook ביחס למתן השירותים המקוונים שלהם למתנחלים והקלת שירותי התיירות של מתנחלים בשטחים הפלסטיניים הכבושים ולשקול לכלול אותם בעדכונים נוספים של מסד הנתונים של האו"ם, בהתאם להליך הוגן.

מתודולוגיה:

מאז יוני 2017, תנועת אמנסטי אינטרנשיונל פועלת לקידום מדיניות של ממשלות ומדינות שימנעו מחברות שבשטחן לסחור ולפעול בהתנחלויות הישראליות שבשטחים הכבושים. כמו כן, תנועת אמנסטי אינטרנשיונל מקדמת חקיקה ויישום תקנות במטרה למנוע יבוא סחורות מההתנחלויות לשווקים שבמדינות העולם. הדו"ח הנוכחי תורם לקמפיין המתמשך של אמנסטי אינטרנשיונל ובא בעקבות נייר העמדה של התנועה אשר פורסם באפריל 2018 ובחן את הסיכון לזכויות האדם שבמדיניות המסחר עם ההתנחלויות הישראליות.

הפרות זכויות האדם של ישראל בשטחים הפלסטיניים הכבושים והשפעותיהן השליליות על האוכלוסייה הפלסטינית תועדו במשך שנים רבות על ידי אמנסטי אינטרנשיונל וארגונים רבים אחרים. בדו"ח הנוכחי, החוקרים

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel

קניון גליות 32 ב' תל-אביב | P.O. Box 5239, 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv

טל. 03-5250005 | Tel. פקס. 03-5250001 Fax. | www.amnesty.org.il

הסתמכו על ארכיון הפרסומים של אמנסטי אינטרנשיונל ועל פרסומים מצד ארגונים פלסטיניים, ישראליים ובינלאומיים.

על מנת לבחון את תרומתן הישירה או העקיפה של חברות התיירות הדיגיטליות להפרת זכויות האדם בשטחים הכבושים, ביקרו חוקרי אמנסטי אינטרנשיונל בחמש קהילות פלסטיניות שונות, לפחות שני ביקורים בין פברואר לאוקטובר 2018. הקהילות הללו נבחרו בשל סמיכותן להתנחלויות ישראליות שלתיירות בהן יש חשיבות רבה. כדי להבין את הלך הרוח המקומי ואת התחושות העולות בקרב הקהילות הפלסטיניות השונות, פגשו החוקרים פעילי זכויות אדם ותושבים אחרים בכל קהילה. בסך הכול, ראינו החוקרים שלושה מתושבי ח'אן אל-אחמר, ארבעה מתושבי הכפרים קריות וח'רבת סילון, שבעה מתושבי ח'רבת סוסיא, אחד עשר מתושבי סילוואן ושבעה מתושבי חברון. כל המראיינים יודעו על מטרת הראיונות והוסבר להם כיצד ייעשה שימוש במידע שנאסף. הם הסכימו להתראיין מרצונם החופשי וחלקם אף ביקשו ששמן לא יפורסם מטעמים ביטחוניים. שמותיהם לא צוינו בדו"ח הנוכחי.

המידע המיוחס להתנחלויות אומת ואושר על ידי דו"חות שפורסמו בעבר על ידי אמנסטי אינטרנשיונל, האו"ם וארגונים אחרים.

כדי להבין לעומק את משמעותה של מדיניות התיירות בשטחים הכבושים, אשר זוכה לגיבוי מלא מצד ממשלת ישראל, וכן כדי לבדוק את הפרטים הנוגעים לאתרי התיירות והטיולים הספציפיים בתוך ההתנחלויות, בקרבתן או ביישובים הפלסטיניים הסמוכים – ביקרו החוקרים באתרי התיירות עצמם, הסתמכו על מסמכים רשמיים ואספו מידע תיירותי שבין היתר כלל מפות, חוברות וספרי הדרכה שהונפקו על ידי המתנחלים בשטחים. בנוסף, החוקרים פגשו פעילים מהארגונים הישראליים "עמק שווה" ו"עיר עמים", אשר פרסמו אינפורמציה נרחבת אודות תפקידי הארכיאולוגיה והתיירות שבהתנחלויות.

אמנסטי אינטרנשיונל ביקשה את תגובתה של ממשלת ישראל בנידון, אך זו לא התקבלה עד למועד הפרסום.

הדו"ח הנוכחי מתמקד בפעילותן של ארבע חברות בינלאומיות בתחום התיירות הדיגיטלית. החברות הללו נבחרו משום שהן המובילות ביותר בתעשייה העולמית, משתמשיהן נמצאים בכל העולם והן מכילות פרסומים תיירותיים רבים בשטחים הכבושים.

כדי לזהות את רשימת האטרקציות והפעילויות שבהתנחלויות, השתמשו החוקרים במנועי החיפוש שבמפות אתרי החברות המדוברות. לצורך ביקורת החוקרים עברו על הרשימה המתעדכנת בקביעות של "שלום עכשיו" בנוגע להתנחלויות.

Airbnb

חברה בבעלות פרטית בארה"ב, המחזיקה ומפעילה פלטפורמת השכרה מקוונת בכתובת: Airbnb.com ללקוחות ברוב מדינות העולם, כולל בישראל ובשטחים הפלסטיניים הכבושים. מטה החברה ממוקם בדאבלין שבאירלנד ושם החברה רשומה. הדו"ח מתייחס לכל הישויות של החברה באופן קולקטיבי כאל Airbnb.

Booking.com

חברה הולנדית מפעילה אתר האינטרנט בכתובת: Booking.com. חברת בת של Booking Holding האמריקנית.

Expedia

חברה אמריקנית שבבעלותה אתרי תיירות הפועלים בכתובת: Expedia.com ו-Hotels.com. היא מפעילה את האתרים הללו באמצעות חברות הבת שלה: Expedia Inc. ו-Hotels L.P. הדו"ח מתייחס לכל הישויות של החברה באופן קולקטיבי כאל Expedia.

TripAdvisor

חברה אמריקאית המפעילה שירותים לאתרי הנסיעות והתיירות בכתובת tripadvisor.com. במסגרת בחינת הפעילות העסקית של החברות הנ"ל, סקרה אמנטי אינטרנשיונל את הדו"חות השנתיים, המסמכים הציבוריים, מסמכי המדיניות, אתרי האינטרנט ומגוון רחב של חומרים נוספים, כגון: מאמרים בתקשורת, דו"חות של ארגונים אחרים ועוד. המידע המפורט על הנכסים, האטרקציות והסיורים שבהתנחלויות הישראליות בשטחים הכבושים הגיע מאתרי האינטרנט של החברות שלעיל.

טרם פרסום הדו"ח, פנתה תנועת אמנטי אינטרנשיונל וביקשה את תגובתן של החברות בנוגע לממצאים. **Booking.com** ו-**Expedia** סיפקו תגובות, אך **Airbnb** ו-**Travel** לא עשו זאת. אמנטי אינטרנשיונל בחנה

את התשובות בפירוט ולקחה בחשבון את המידע בעדכון הממצאים. עותקים של תשובות החברות ניתן למצוא בנספחים המצורפים לדו"ח זה.

יתרה מכך, אמנסטי אינטרנשיונל הציגה את ממצאיה בפני עמותת אלעד, ארגון ישראלי המנהל מספר אטרקציות תיירותיות בירושלים המזרחית. בנוסף לכך, אמנסטי אינטרנשיונל הציגה את הממצאים בפני משרד החוץ הישראלי והמינהל האזרחי. עמותת אלעד הגיבה לממצאינו. את תגובתה בחנה אמנסטי והתייחסה אליה בהתאם (ראה מקרה רביעי).

אמנסטי אינטרנשיונל ישראל | Amnesty International Israel
קיבוץ גלויות 32 ב' תל-אביב | P.O.B5239 66550 32b Kibbutz Galuyot st. Tel Aviv ת.ד.
טל. 03-5250005 | Tel. פקס. 03-5250001 Fax. | www.amnesty.org.il